

VEDEŽ
CASOPIS
za šolsko mladost.

Tečaj III. V četrtek 24. kozoperska (oktobra) 1850. List 43.

Ovsenják

(Dalje.)

Uzame ga, pokusi ga,
Al precej vun izbrusi ga
Rekóč: „,,To ne jedó ljudjé,
Bíló bi komej za svinjé,
Kdo nek bi grudel tako zmés,
Ki ížnje gleda polno rés?
Od pervih let, od mladih nóg,
Kar mi je dal življenje Bóg,
Sim zobal le potičice
Iz rumene pšeničice,
Na sladkim mleku vméšene,
Sò sladkorjem potrésene;
Do zadnjih let, do starih nóg,
Doklér mi da življenje Bóg,
Bom zobal le potičice
Iz rumene pšeničice,
Na sladkim mleku vméšene
Sò sladkorjem potrésene.““

Odreče kmet, odgovori:

„Mogoče nomogoče ní,
Zgodíti zná i zná se vse,
Al boste al ne bódete.
Obrani tega naj vas Bog,
I taciñ varuje nadlóg.“
Se prevedri, se pojasní,
I zopet solnce prisvíti;
Požene konja kmet i gre,
Grajšák pa oknice zapre. —

Stoji stoji tam Záplota
Sóséda stermogà Storžóá,

I druge gore tam okrog,
 Ki jih odeva gojzd i lóg.
 Po njih pasó se sernice,
 Oj sernice, serné skačné,
 I divje koze skačejo,
 Se v zelenicah pasejo,
 I zajce zajčkeke plašné,
 Pa vjéde po germéh lové. —

V nedeljo je grajšakov god,
 Grajšakov god, veseli god.
 Grajšák pokliče lovce vse,
 Med njimi tudi kmetič je,
 Ki vidil jesti ga grajšák
 Na klopčici je ovsenják.

(Konec sledi.)

Velikodušnost *) i hvaležnost.

Povest.

V strašnih vojskah, ki so francoske države v začetku pretečenega stoletja nevsmiljeno razderle, se zgodi Bagardu, žlahtnemu vitezu nesreča, da ga sovražniki obstopijo. On je bil vodja samo čez petdeset vojščakov, ki so pa že v prvem napadu konec vzeli, i vitez sam komaj s pomočjo svojega konja odide. Sovražniki jo napnejo za njim, in s silo ubeži do neke pristave. Očitna i strašna smert, če ga vjemejo! Hitro zve, da je ta pristava žlahtnikova, kateri ljudi njegove verste sovraži; pa sila, ki kóla loma, i strah ga stiskata, in ne pustita mu drugega pribežališča, kakor k velikodušnosti in milosti tega gospodarja. Clo splašen stopi na dvorišče, ženska stoji na pragu, in on jo za gospodino spozna. Gospa, kliče on, in se verže pred njo, ako le še ena iskra ljubezni do bližnega klije u vašem sercu, varujte me, ohranite mi življenje, legisti me išejo. Govorite tiho, gospod, veli ona tudi mi se legistom pristevamo; pojte z menoj, jaz vas ne bom izdala. S timi besedami ga pelje na skedenj, ter mu pripusti se to noč tukaj skriti. Natihoma mu prinese nekoliko hrane, mu pové, da so njegovi preganjavci v svojej hiši in mu svetuje, kak prvo se bo denilo, jo od ondod pocrisati.

*) Velikodušen se imenuje, kdor svojim nasprotnikom dobro stori, ali sploh veliko več dobrega stori, kot je njegova dolžnost.

Vitez, kteremu je taka velikodušnost serce gani-
nila, ne more besede najti, se živo zahvaliti, in ko
je eno uro sladko počival, se drugič srečno na pot
poda.

Šestnajst let po ti zgodbi plane sovražnik nad
mesto „Brose“, ki se je bilo zoperstavilo, ga pre-
maga in obropa. Ranjen se da vitez Bagard v pri-
pravno hišo zanesti. Nje prebivavka, žlahtna vdova,
mu pride nasproti, mu pade k nogam, in ga prosi jo-
kaje, da bi varoval nje hišo ropa in sramote. Hitro
spozna svojo rešnico, pa ni razodel, da bi to vedel.
„Ne skerbite gospa! moje življenje je porok, da vam
se ne bo nič zalaga zgodilo.“ On postayi stražo pred
vrata, i jej obljubi 500 cekinov, da bi jo za ropanje
odškodoval. Ni dolgo, in ljubo zdravje zopet zadobi
in se pripravlja na pot. Pokliče svojo gospodinjo, ktera
v hišo stopivši mu majhno skrinico v roke poda,
preden je še vtgnul besedico pregovoriti. „Pravica
vojniška, veli ona, vam da oblast čez naše življenje
in čez naše blago, in vendar smo mi vam še hvale
dolžni zato, ker ste nam naše dobro ime ohranili. Pa
mi upamo, od vaše blagodušnosti, da se ne bote tak
ojstro in hudo z nami obnašali, da bi ne vzeli ti maj-
hen dar, ki je več našem premoženju kakor našej
hvaležnosti primerjen.

Vitez se nasmeja in vpraša, koliko da skladni-
ca denarja obseže? Vdova mislivši, da mu je dar
premajhen mu trepetaje odgovori: „Dve jezeri i pet
sto cekinov, pa ako več tirjate, samo zapovejte, bo-
mo že spravili kolikor bo mogoče.“ Ne gospa, odgo-
vori vitez, jaz netirjam denarja; — skerb, ktero ste
mi skazali mi je ljubša; častlivejša kakor vse. Želim
samo vaše prijatelstvo in vas prosim moje za v dar
vzeti. Gospa se prav začudi tako redki ponižnosti in
zmernosti, se verže pred žlahtnega gospoda ter mu
reče, da neče pred vstati, preden on tega dara nje-
ne hvaležnosti ne vzame.

Ker sami tako hočete odgovori Bagard, jih ho-
čem shraniti; — pa, ali ne bom tako srečen tudi od
vaših hčer slovo vzeti?

Mati jih pokliče. Bagard se jima zahvali prav serčno za postrežnost. Jaz bi rad svojo hvaležnost očitno skazal, veli on, pa mi vojščaki redko drage reči seboj nosimo, ktere bi ženskim vseč bile. Vajna mila mati mi je 2500 cekinov darovala, kterih vaju vsakej 1000 za doto dam, ostanek pa plačam vajni gospi materi, za prenočišče, ki ste mi ga pred 16 leti na vašem gradu dovolile. Zraven se je dal spoznati.

A r a b c i.

(Konec.)

Beduini se sicer postijo, očiščajo i molijo redoma, kakor jim je zapovedano; vendar so pri vsem tem zvijačni i kradljivi, ter ropanje in plenjanje za dopuščeno pečanje čislajo. Slehernega, bogato oblečenega tujca se lotijo; kdor je pa prosto napravljen, i se zna previdno vèsti, gre nemotjen svojo pot. Beduini ga gostomilo sprejmó, i ljubo ž njim ravnajo; nikogar neoboroženega ne napadejo.

Beduini prav za prav nimajo nikakšne vlade. Njih emiri (poglavarji) imajo majhno oblast, ker kervna osveta*), ki je med Arabci domá, tudi nje doseže. Le pri rečéh, ktere občni blagor raztresenih rodov zadevajo, starašine i glavarje za svet poprašajo.

Rokodelstev med njimi ni, razun dveh; Beduini so le kovači ali tkavci. Svoje vsakdanje hišno orodje si vsak sam nareja; je pa tudi tako prosto, da se ne more umetnim izdelkom prištevati. Fabrik še ne poznajo ne. Šol nimajo, i še njih glavarji le malokdaj brati al pisati znajo. Tudi duhovnih in džamij (cerkev) nimajo, očetje ali njih znanci, vsak v svojej rodovini te reči brez tuje pomoči sami oskerbé.

Beduini so si vedno jednaki. Skoro nikoli se ne smejajo, ter so proti veselju i sreči skoro enako ravnodušni, ko proti britkostim i težavam. Le kadar jim kak prijatelj ali zlahtnik umerje, žalujejo po njem s tim, da temno gle-

*) Osveta ali maševanje; kervna osveta, če se kdo s smertjo sovražnikovo naplača.

daje i tiho pred šotorom sedé, časoma zajokajo, ter si pesek na glavo ali v obraz sipljejo. Se li pa kaj veselega pripetí, dojdejo li prijatli, dalni žlahtniki i bojni tovarši, jim gre „šejk“ naproti, je poljubi v belo lice, je pelje v šotor, kjer možje tobak kadé i kavo pijó, žene si pa kak drugače čas kratijo.

Z lovom se Beduini kaj radi i močno pečajo, i kakor posestvajo krasne, berzonoge konjiče, tako imajo tudi kaj urne hertove, s kterimi še lasne gazele lové. Sicer le Beduini naj raji s tim obradujo, da tožne pesme pevajo, čudovite pravlice poslušajo i pripovedujo, i posebno v orožju vezbajo (vadijo), v čemur tudi zares nenavadno ročnost dosežejo.

Detomil.

Se nekaj od žebjarije.

(Konec.)

Kovači so večidel pridni delavci, ne le samo možki, ampak tudi ženske in otroci. Otroci pri 7 in 8 letih začnejo že od konca po 2, 3, 4 ure na dan kovati. Kadar so pa že malo terdniši, pri 12 in 15 letih, pa kujejo skozi in skozi. Navadno ustajajo kovači kaj zgodaj kovat. Ob 1, 2 in zadnji čas že ob 3 po polnoči mora biti že vse pri delu. Od 8 do 9 zjutraj počivajo 1 uro zavoljo kosila. Od 9 naprej jo pa zopet kljujejo do ene popoldne. Zdaj grejo južinat, in ob dvéh so zopet že vsi v kovačnici. Zvečer delajo do 7 ure po zimi in po letu. Vsak teden dvakrat, v sredo in saboto popoldne imajo praznik. — Kar pa kuho zadene, imajo kaj malo opraviti. Večidel se skuha vse pri žerjavici v kovačnici, med tem ko se kuje. Ženske včasi malo po loncu pomešajo, in žganci so dobro! — Le po zimi zvečer in o praznikih si doma kurijo.

Akoravno je kovaško delo zlo težavno in nadležno, so vendar vsi kovači svojega dela in stana popolnoma dovoljni, in bi ga z nobenim drugim po nobeni ceni ne zmenjali. Otrók je pri kovačiji toliko, da vse gomali. Potrebna bi bila zraven navadne še ena druga šola za

manjše otroke, ki so po 3, 4, 5 in 6 let stari, kateri med tim, ko stariši v kovačnicah kujejo, brez vsega varha okoli capajo in tako velikrat v veliko nesrečo naletijo. Ali kaj, ko je še ena šola komaj? — Da bi pač enkrat za šolstvo boljši časi prišli, in se za vboga zapušeno mladino kaj več storilo? —

Toliko tedaj od Kamnogoriške žebjarije. Več drugih posebnosti se še najde pri kovačih, ktere pa niso vredne ravno daljega popisovanja.

A. Praprotnik.

Kratka slovnica slovenskega jezika.

§. 34. Glagol.

(Nadalje.)

5. V nedoločivnem načinu je glagol, če osebe ne pové; n. pr. delati, učiti.
 6. V namenivnem namesto v nedoločivnem načinu je glagol, če spada k drugemu, ki pomeni kako premikovanje od kraja do kraja, da bi se namen dosegel; n. p. grem, tečem delat.
 7. V priložnem načinu (priložaj) je glagol, kedar v prilog spremenjen razun lastnosti tudi čas kaže. Priložaj je čveterni, eden je zdajnega, tri so preteklega časa; n. p. delajoč, a., e; — delal, a, o, delavši, vdelan, a, o.
 8. V narečnem načinu (narečaj) je glagol, kedar se v narečje premeni; n. p. delaje, klecé.
 9. Glagolno imé je ime, ki nam ne pové le djanja, ampak tudi, ali dalj terpi, ali je zveršeno; n. p. izgovarjanje, izgovorjenje.
- V. Oblike je glagol troje: 1. delavne ali storivne, 2. terpivne in 3. bivne ali srednje. Delavne je, če tisti, od kterega glagol kaj pravi, kaj dela — stori; n. p. zidar zida; sestra pere; — terpivne oblike je, če se kaj terpi, to je, če se ž njim kaj godí (če prav ne terpi); n. p. učenec je bil prašan, klobuk bo napravljen, njiva se orje i. t. d.; — bivne ali srednje je, če

tisti, od ktereга glagol govori, nič ne dela in nič ne terpi; n. p. otrok leži in spi; brat sedi, sestra stoji, cvetlice cvetejo (cvetó).

(Dalje sledí.)

Luč na zemlji in luč na nebu.

Bilo je pozno v jesen. Tonče je bil celi dan v dalnem gojzdu, da bi bil derv za zimo napravil. Na večer, ko je bilo že temno, se proti domu oberne. Pot je šla skozi gosto germovje čez globoko dolino. V temi se je ponevedoma na drugo pot zavil, in tako v neznane kraje zašel, da ni vedil, ali je spredaj ali zadej. Na enkrat se mu od deleč lepa lučica posveti. Misleč, da bo h kaki hiši prišel, jo maha naravnost proti luči. Pa bolj ko je šel, bolj je zašel, in nazadnje zabrede celo v mlakužo in blato do kolena. Ni si upal več naprej, verniti se je mogel nazaj. Luč je pa še vedno svetila, in zdaj ko je malo bolj pogledal je tudi vidil, da se je včasi tje, včasi sem gori in doli premikala. Ni vedil, kakšna bi bila to luč, vendar se mu je toliko zdelo, da to ni prava luč, ki bi k hiši peljala. Sam ne vè, kam bi se obrnil, da bi prav prišel. Ko pa na kviško pogleda, vidi da se je jelo jasni, in tu in tam so skozi meglene linice dalne zvezdice gosto sijale. Ko je še malo postal, pride tudi široki mesec iz za gore, in zdaj je Tonče še le vidil, kje da je, in kam se ima obrniti k domu na pot. Srečno je prišel zdaj domu in pravil kako ga je tista luč sleparila, in kako je poplej po zvezdah in mescu svojo pravo pot našel. Oče, ki so bili moder mož, so mu vse natanko razložili, kakšna je bila to luč, in na zadnje pa še tudi lep nauk pristavili, ki pravi:

„Kjer koli boš hodil, se derži luči neba,
De ta ti kazala bo pot, ki prav te pelja.“

A. Praprotnik.

Novice za mlade ljudi.

(Šolska.) Učenci latinskih šol imajo letos, in bodo pred kot ne tudi vprihodnje po 5 ur na dan šolo imeli; ob sredah in sabotah popoldne nadalje ob uedeljah in praznikih pa je počitek. Marljivi mladenči se bodo odslej lahko veliko več naučili, kot popred. Le kdor kaj zna, zdaj kaj veljá.

(Déte pade z okna.) V Genfu na Švajcarskem je padlo te dni 3 in pol leta staro dete z okna sedmega nadstropja, in se ni vbilo. Prileti namreč v naročje vozniku, ki je ravno spredej na vozu sedé memo peljal; iz njegovega naročja se zvalička na konjev zadnji konec, zderkne od tod na vojé (štango) in nato še le na tla pod konje, ki se pa niso ganili. Neki človek priskoči in pobere živega in zdravega otročička. Mislite si veselje matere, ki je vsa zgubljena doli pritekla, in svoje ljubo déte tako čudno rešeno vidila. — Kdo ni prepričan, da ima vsak otrok svojega angelčka varha, ki nad njim čuje!

(Stekel pes vgrizne človeka.) To se je zgodilo nedavno v Požunu na Ogerskem. Mož, ki ni mislil, da je bil pes stekel, si rano brez skerbi sam zaceli. Ali kmalo se je strašna steklinina moč razodela. Mož je tulil in lajal prav po pasje, razbijal in gerdo divjal, dokler ni v strašnih bolečinah sklenul. — Ako te pes iz čistega mira vgrizne, misli si, da je stekel, in pojdi nemudoma k dravniku.

Kratkočasnica.

Oče pošljejo sinka k sosedu, da bi jim teslo posodil. „Matiček, da ne pozabiš, kako sim rekel, le zmiraj spotoma govori: teslo, teslo, teslo“ — Matiček posluhne in govori ves pot: „Sosed, posodite nam teslo — posodite nam teslo i. t. d.“ Ko pa do soseda pride, pravi nagloma: Sosed, posedite nam sedlo, — in privleče očetu ves potán namesto tesla sedlo.